

Autorytaryzm – forma rządów

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film 1](#)
- [Film 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Waldemar Paruch, *Autorytaryzm w Europie XX wieku. Zarys analizy politologicznej cech systemu politycznego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” 2009, nr XVI, 1, s. 141.

- Źródło: Przemysław Pacuła, *Przyszłość Korei Północnej*, „*Bezpieczeństwo Narodowe*” 2012, nr III-IV (23-24), s. 182–183.
- Źródło: Marcin Matczak, *Prof. Marcin Matczak: Dlaczego odnawia się autorytaryzm i jak temu przeciwdziałać?*, 9.01.2019 r., dostępny w internecie: archiwumosiatsynskiego.pl [dostęp 31.08.2020 r.].
- Źródło: Marek Bankowicz, *Ewolucja ustroju politycznego*, [w:] *Polska XX wieku*, red. Wiesław Kozub-Ciembroniewicz, Bogdan Szlachta, Kraków 2010, s. 163–164.
- Źródło: IAR, *Opozycja w Turcji: dzisiaj rozpoczyna się ustrój autorytarny*, 9.07.2018 r., dostępny w internecie: fakty.interia.pl [dostęp 31.08.2020 r.].

Autorytaryzm – forma rządów

Józef Piłsudski ze współpracownikami, 1926 r.
Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Inne spojrzenie**”.

Łacińskie słowo *auctoritas* oznacza władzę, a także powagę moralną. Władza w państwie autorytarnym oparta jest na autorytecie przywódcy, często przejmowana jest drogą zamachu stanu, a przywódca ma wsparcie wojska lub innej organizacji militarnej. W państwie autorytarnym nie ma jednej, obowiązującej ideologii i poza okresami walki o zdobycie lub utrzymanie władzy, nie ma mobilizacji społeczeństwa. Państwo oparte jest często na solidaryzmie państwowym i silnej, zbiurokratyzowanej władzy centralnej. Przywódca państwa autorytarnego rzadko sięga po kompetentnych, apolitycznych urzędników, a swoje rządy opiera na wiernych sobie działaczach partyjnych. Obywatele cieszą się pozorną wolnością osobistą, dopóki nie podejmą prób zmiany rządzących. Nie jest to reżim polityczny będący hybrydą demokracji i totalitaryzmu, choć w sprzyjających warunkach może ewoluować w stronę każdego z nich.

Twoje cele

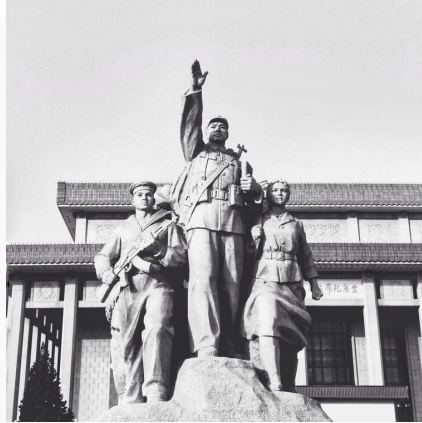
- Scharakteryzujesz czynniki społeczne wpływające na powstawanie państwa autorytarnego.
- Przeanalizujesz funkcjonowanie władzy i obywateli w państwie autorytarnym. Ocenisz poziom wpływu obywateli na decyzje władz.

- Wyjaśnisz różnice między reżimem totalitarnym i autorytarnym. Ocenisz rolę obywatela w obu reżimach.
- Wskażesz, jakie czynniki mogą wpłynąć na ewolucję autorytaryzmu w stronę totalitaryzmu lub demokracji.

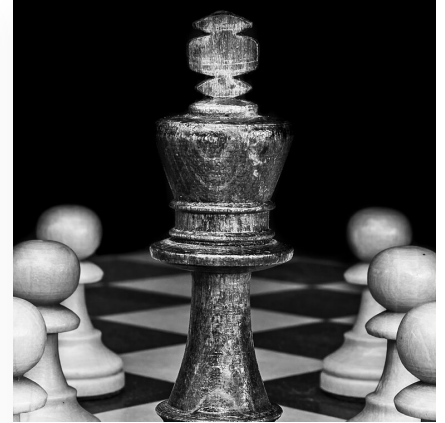
Dla zainteresowanych

**Ideologie totalitarne –
podsumowanie**

**Przywódcy
współczesnych państw
totalitarnych**

Teoria Maxa Webera

**Typy ustrojów
politycznych**

Przeczytaj

Państwo autorytarne jako odrębna forma rządów

Organizacja [państwa autorytarnego](#) opiera się na zasadzie jednolitości władzy państwowej, gdy organy przedstawicielskie pełnią funkcje prawodawczą i kontrolną. Wszystkie organy państwowe, ich funkcje i zadania są podporządkowane budowie społeczeństwa, m.in. socjalistycznego. Państwo autorytarne cechuje brak możliwości działania społeczeństwa obywatelskiego. Równoległe do struktury organów państwowych budowana jest sieć organizacji partyjnych, np. partia komunistyczna jako „awangarda klasy robotniczej” sprawuje ogólnospołeczne przywództwo i kontroluje aparat państwowy. Gospodarka ma charakter planowy, dominuje własność państwowa, a rola rynku i konkurencyjności ma charakter drugorzędny.

Cechy charakterystyczne państw autorytarnych

Charakterystyczne cechy państwa autorytarnego to m.in.:

- [ograniczony pluralizm](#) – np. istnienie jednej partii lub odpowiednio uformowanego aparatu państwowego, struktur społecznych, gospodarczych, instytucjonalnych, które albo istniały wcześniej, albo rozwinęły się na zewnątrz [reżimu](#);
- uczestnictwo społeczeństwa w organizacjach politycznych kraju w zawężonym zakresie – systemy autorytarne mogą opierać swoją stabilizację zarówno na apatii, jak i na mobilizacji obywateli czy pewnych grup społecznych;
- elitarność form działalności publicznej;
- polityczne sterowanie nastrojami społeczeństwa;
- postępująca depolityzacja.

Odrzucając szerokie rozumienie autorytaryzmu, utożsamiające go z wszelkimi formami panowania autokratycznego, prof. Konstanty Adam Wojtaszczyk dokonuje następującej typologizacji systemów autorytarnych:

Powstawanie i funkcjonowanie systemów autorytarnych

Analiza powstawania i funkcjonowania systemów autorytarnych wykazuje, że reżimy te zachowują wiele typów i źródeł legitymizacji charakterystycznych także dla demokracji. W odróżnieniu od np. dyktatur faszystowskich (Włochy, Hiszpania), dyktatury autorytarne (np. Portugalia, Argentyna w czasie rządów Juana Perona) usiłowały zwykle znaleźć dla siebie uzasadnienie ideologiczne w tradycyjnych normach moralnych. W przeciwieństwie do państw zaliczanych do grona demokracji, autorytaryzm programowo odrzuca – tak w teorii, jak i w praktyce – zasadę podziału władz.

Wpływa to w decydujący sposób na strukturę ośrodków decyzyjnych i stosunków między nimi. Nawet jeśli w niektórych państwach autorytarnych istnieją jednak takie instytucje, jak parlament (jeśli jest on w ogóle powoływany), prezydent czy rząd, to pełnią one zupełnie inne funkcje niż w państwie demokratycznym. Instytucje te pozostają podporządkowane centralnemu – jednoosobowemu bądź kolegialnemu – ośrodkowi władzy, stanowiącemu centrum decyzyjne systemu politycznego. Zasada podziału władzy zostaje zastąpiona tu **zasadą jednolitości władzy państwowej**. Nie ma więc możliwości wystąpienia konfliktu między organami państwowymi i ustanawiającą je hierarchiczną strukturą.

W państwach autorytarnych (podobnie jak w totalitarnych) zasadniczo odrzucono koncepcję demokratycznych i regularnych wyborów. Wszystkie stanowiska państwowe pochodzą zazwyczaj z nominacji partyjnych. Obywatele są praktycznie pozbawieni instrumentów nadzoru i kontroli nad działalnością aparatu państwowego. Reżim autorytarny sceptycznie odnosi się zarówno do parlamentaryzmu, jak i do demokracji.

Jednakże (inaczej niż w ustrojach totalitarnych) w państwach autorytarnych mamy do czynienia z (mocno ograniczonym) pluralizmem politycznym, gospodarczym i kulturowym. Pochwala się w nich przede wszystkim silną władzę wykonawczą, opartą na autorytecie jednostki. Autorytaryzm propaguje swego rodzaju elitaryzm, tzn. elity w państwie wyłaniane są za pomocą kryterium zasług dla państwa.

W systemach autorytarnych następuje uproszczenie procedur decyzyjnych, co prowadzi do łamania prawa, brak jest też właściwych reguł odpowiedzialności politycznej, niezwykle istotnych dla funkcjonowania państwa prawa. Wydaje się więc, że podział na reżimy parlamentarne i prezydenckie nie ma większego znaczenia, mimo że konkretne rozwiązania konstytucyjne mogą – z formalnego punktu widzenia – przypominać klasyczne warianty ustrojowe odnajdywane we współczesnych demokracjach.

Słownik

autorytaryzm

ustrój polityczny, w którym władza jest skupiona w rękach przywódcy i jego najbliższego środowiska; decyzje podejmowane przez przywódcę autorytarnego zatwierdzane są przez podporządkowany mu parlament

ograniczony pluralizm

sytuacja, w której w systemie partyjnym możliwe jest istnienie kilku partii politycznych, ale jedna z nich pełni rolę partii hegemonicznej; pozostałe partie i organizacje, nawet jeśli reprezentują interesy innych grup społecznych, nie mogą mieć też programowych ani podejmować działań sprzecznych z ideami partii rządzącej; mogą odbywać się wybory parlamentarne, ale podział mandatów w parlamencie jest ustalony na zasadzie umowy między partiami

reżim polityczny

ogół metod, którymi posługuje się władza państwowa w stosunkach z ludnością, a także zasady, jakimi się ona kieruje w tych stosunkach; stanowi istotny element składowy formy państwa

Film 1

Polecenie 1

Zapoznaj się z wypowiedzią prof. Andrzeja Antoszewskiego dotyczącą autorytaryzmu i totalitaryzmu. Następnie wykonaj zadania.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DymPfliP7>

muzyka: Phillip Mariani, *Ancient Documentary Background Drone*, licencja: Audiojungle

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału: Co różni totalitaryzm i autorytaryzm?

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, dlaczego nie można jednoznacznie zdefiniować autorytaryzmu.

Ćwiczenie 2

Wymień najistotniejsze cechy autorytaryzmu.

Ćwiczenie 3

Wskaż różnice między autorytaryzmem a totalitaryzmem.

Film 2

Polecenie 1

Zapoznaj się z miniwykładem dr. Krzysztofa Kowaluka na temat autorytaryzmu i wykonaj zadanie.

Trwa wczytywanie danych..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DaVqADtmC>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału: Autorytaryzm a demokracja.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Sprawdź się

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” IAR

Opozycja w Turcji: dzisiaj rozpoczyna się ustrój autorytarny

Będzie to jego pierwsza kadencja z tak szerokimi uprawnieniami. Sprawa budzi kontrowersje na świecie. „A.B.” wygrał wybory prezydenckie sprzed dwóch tygodni. Uzyskał w nich 52 procent głosów. Od dzisiaj to właśnie on stanie na czele rządu i będzie mógł zarówno odwoływać urzędników i ministrów i rządzić za pomocą dekretów. Dzisiaj w Turcji przestaje istnieć urząd premiera. Opozycja a także część krytyków tureckiego prezydenta na świecie twierdzą, że nowy system to w praktyce ustrój autorytarny, bo władza skupiona jest w ręku jednego człowieka.

Źródło: IAR, *Opozycja w Turcji: dzisiaj rozpoczyna się ustrój autorytarny*, 9.07.2018 r., dostępny w internecie: fakty.interia.pl [dostęp 31.08.2020 r.].

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Marek Bankowicz

Ewolucja ustroju politycznego

Konstytucja (...), jakkolwiek hołdowała modnym wówczas w Europie wzorcom niedemokratycznym, zawierała specyficznym polskie rozwiązania. Zdecydowanie zrywała z kanonem systemu demokratycznego, negując dwie kardynalne dla tego systemu zasady – suwerenności narodu oraz podziału władzy. Zepchnęła naród z pozycji suwerena w państwie i w miejsce zwierzchnictwa narodu wprowadziła zwierzchnictwo państwa. W ten oto sposób suwerenem w państwie zostawało samo państwo. Kwintesencją i jednocześnie uosobieniem państwa stał się Prezydent, w rękach którego została skoncentrowana olbrzymia władza. Zamiast podziału władzy pojawił się monizm prezydencki.

Źródło: Marek Bankowicz, *Ewolucja ustroju politycznego*, [w:] *Polska XX wieku*, red. Wiesław Kozub-Ciembroniewicz, Bogdan Szlachta, Kraków 2010, s. 163–164.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Marcin Matczak

Prof. Marcin Matczak: Dlaczego odnawia się autorytaryzm i jak temu przeciwdziałać?

Narracja, która ma zarządzić problemami psychologicznymi i socjologicznymi, z których rodzi się autorytaryzm, ma za cel zniszczyć różnorodność. (...)

Jeżeli chodzi o różnorodność myśli, narracja autorytarna mówi: nie, nie będzie różnorodności myśli, będzie dogmatyzm, jedna myśl, totalność zarządzania naszymi myślami, cenzura. (...)

Kiedy kończyłem szkołę średnią wiedziałem, gdzie chcę pójść na studia i co chcę robić. Mój syn i jego koledzy, którzy teraz kończą studia – nie wiedzą. Mogą pójść wszędzie. Ja nie mogłem pójść na Oksford ani na Cambridge, oni mogą, ale nie wiedzą gdzie chcą (...). I tu przychodzi narracja, która mówi: „my ci pomożemy, my powiemy, jak ten świat jest zbudowany, kto jest wrogiem, kto jest przyjacielem i będzie ci łatwiej”.

Źródło: Marcin Matczak, *Prof. Marcin Matczak: Dlaczego odnawia się autorytaryzm i jak temu przeciwdziałać?*, 9.01.2019 r., dostępny w internecie: archiwumosiatynskiego.pl [dostęp 31.08.2020 r.].

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Przemysław Pacuła

Przyszłość Korei Północnej

System polityczny Korei Północnej opiera się na kulcie jednostki, dominacji partii, represji aparatu bezpieczeństwa i sile armii. Eksperci nie są w stanie określić rzeczywistego balansu między ośrodkami sprawowania władzy w Phenianie. W warstwie symbolicznej z pewnością najważniejszą rolę pełni rodzina Kimów, której potęgą została zbudowana przez rządzącego 46 lat Kim Il Sunga (Kim Ir Sena). (...)

Od wielu lat KRLD jest uznawana za najbardziej represyjny reżim na świecie. Zapisy konstytucji tego państwa, ustanawiające pluralizm i poszanowanie praw człowieka, nie znajdują żadnego odzwierciedlenia w rzeczywistości (...) państwo kontroluje każdą aktywność swoich obywateli. Osoby uznane za „wrogów ludu” bądź w jakimkolwiek stopniu niebezpieczne trafiają wraz z całą rodziną i dziećmi do obozów pracy, w których często umierają. (...)

W Korei Północnej występuje zjawisko „upaństwowienia człowieka”. Polega to na całkowitym uzależnieniu życia obywatela (np. wyboru pracy czy studiów) od decyzji urzędników.

Źródło: Przemysław Pacuła, *Przyszłość Korei Północnej*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr III-IV (23-24), s. 182-183.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Waldemar Paruch

Autorytaryzm w Europie XX wieku. Zarys analizy politologicznej cech systemu politycznego

W autorytaryzmie możemy często obserwować „dramat legitymizacji”, związany najczęściej ze śmiercią przywódcy. Formacja autorytarna stawiała wówczas przed problemem wypracowania nowych postaci legitymizacji, stare bowiem przestawały być aktualne. Rzadko kiedy decydowano się na kreowanie nowego dyktatora spośród współpracowników zmarłego przywódcy. Najczęściej następowało załamanie się systemu autorytarnego – albo dokonywało się narzucenie ładu totalitarnego (w Europie Środkowej w okresie II wojny światowej), albo następował proces demokratyzacji (w Europie Zachodniej w II połowie XX wieku). W pierwszym przypadku oznaczało to sięgnięcie do idei wodzostwa, właściwej dla systemu totalitarnego, a w drugim zaczęto wykorzystywać demokratyczną formułę legitymizacji władzy państwowej, opartą na wyniku wyborów.

Źródło: Waldemar Paruch, *Autorytaryzm w Europie XX wieku. Zarys analizy politologicznej cech systemu politycznego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” 2009, nr XVI, 1, s. 141.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Reżim autorytarny – geneza i funkcjonowanie

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VIII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

18) rozpoznaje przejawy zagrożeń dla funkcjonowania demokracji; porównuje specyfikę państwa autorytarnego i totalitarnego.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje genezę i sposób funkcjonowania systemu autorytarnego;
- ocenia zakres praw i wolności obywatelskich w autorytaryzmie;
- klasyfikuje działające w systemie autorytarnym ugrupowania polityczne;
- wyjaśnia genezę kształtowania się systemów autorytarnych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- mapa myśli;
- film;

- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Przedstawienie tematu i celów zajęć.
2. Uczniowie proszeni są o wypisanie na tablicy wszystkich cech reżimu autorytarnego. Powstaje z tego mapa myśli.
3. Nauczyciel weryfikuje pracę uczniów, wykreślając pojęcia niebędące cechami autorytaryzmu.

Faza realizacyjna

1. Klasa ma się podzielić na cztery grupy. Każda z nich dostaje zadanie, aby scharakteryzować jedną z cech reżimu autorytarnego:
 - genezę autorytaryzmu – rolę jednostki (przywódcy),
 - ograniczony pluralizm polityczny;
 - biurokratyczną, scentralizowaną władzę;
 - prawa i wolności obywatelskie.
2. Każda z grup przedstawia przygotowaną przez siebie charakterystykę.
3. Uczniowie oglądają film *Co różni autorytaryzm od totalitaryzmu* (rozmowa z prof. Andrzejem Antoszewskim) i na jego podstawie oceniają, czy ich wizja autorytaryzmu odpowiada wizji naukowej.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie proszeni są o odpowiedź na pytanie: Czy twoim zdaniem łatwiej reżimowi autorytarnym przekształcić się w totalitaryzm, czy w demokrację? Jakie czynniki mogą wpływać na kierunki ewolucji systemu autorytarnego?

2. Dyskusja, nad której przebiegiem czuwa nauczyciel. Wybrana/chętna osoba moderuje dyskusję i podsumowuje ją.

3. Uczniowie w parach wykonują ćwiczenia 7–9.

Praca domowa:

Uczniowie proszeni są o napisanie pracy na temat: „Jakie cechy powinni mieć obywatele państwa autorytarnego, aby mogło ono przekształcić się w demokrację?”

Materiały pomocnicze:

- Andrzej Antoszewski, Ryszard Herbut, *Systemy polityczne współczesnego świata*, Gdańsk 2001.
- Juan Linz, *Totalitaryzm i autorytaryzm*, [w:] *Władza i społeczeństwo*, wyb. J. Szczupaczyński, Warszawa 1995.
- IAR, *Opozycja w Turcji: dzisiaj rozpoczyna się ustrój autorytarny*, 9.07.2018 r., fakty.interia.pl.
- Marek Bankowicz, *Ewolucja ustroju politycznego*, [w:] *Polska XX wieku*, red. Wiesław Kozub-Ciembroniewicz, Bogdan Szlachta, Kraków 2010.
- Marcin Matczak, *Prof. Marcin Matczak: Dlaczego odnawia się autorytaryzm i jak temu przeciwdziałać?*, 9.01.2019 r., archiwumosiatyńskiego.pl.
- Przemysław Pacuła, *Przyszłość Korei Północnej*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr III-IV (23-24), s. 182–183.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Film dotyczący przemian formy rządów może stać się podsumowaniem pracy w grupach.